

Senojo ir Naujojo Testamento bibliniai motyvai, įvaizdžiai

I. Senojo Testamento bibliniai motyvai, įvaizdžiai

Ieva (hebr. *havva* – gyvybės šaltinis) ir **Adomas** (hebr. *adama* – žemė, *adam* – žmogus). Mirtis į pasaulį įžengė, kai Adomas ir Ieva suvalgė uždrausto medžio vaisių: „Ir įsakė žmogui Viešpats Dievas, tardamas: „Nuo visų sodo medžių tau leista valgyti, bet nuo gero bei pikto pažinimo medžio tau neleista valgyti, nes kai tik nuo jo užvalgysi, turėsi mirti.“ [...] Kai moteris pamatė, kad tas medis geras maistui, kad jis žavus akims ir kad tas medis žada duoti išminties, ji skynė jo vaisių ir valgė, davė ir savo vyrui, buvusiam su ja, ir šis valgė“ (Pr 2, 16–17; 3, 6).

Uždraustasis vaisius. Niekur Biblijoje nevadinamas obuoliu. Lietuviškajame 2001 m. Biblijos leidime pasakyta tik tiek: Moteris atsakė žalčiui: „Sodo medžių vaisius mes galime valgyti. Tik apie vaisių to medžio, kuris sodo viduryje, Dievas sakė: „Nuo jo nevalgysite nei jį liesite, kad nemirtumėte!“. Kaip tas medis, „kuris sodo viduryje“, tapo obelimi, niekas nežino. Kas rašė tą Biblijos vietą, vargu ar turėjo omenyje obelį – tais laikais Artimuosiuose Rytuose tokio vaismedžio dar išvis nebuvo. Kur kas labiau tikėtinas būtų figmedis, nes Adomas ir Ieva, paragavę uždrausto vaisiaus, prisidengė jo lapais. Obuolio motyvas į Bibliją greičiausiai bus atkeliavęs per graikų ir keltų mitus. Šios tautos obuolį laikė meilės deivės simboliu.

Medžio motyvas pasaulio kultūrose. Medis turi simbolinę reikšmę visose pasaulio kultūrose. Išišaknijęs žemėje, medis siurbia iš jos vandenį, tapdamas pasaulio ašimi. Atskiri medžiai ar medžių rūšys kelia skirtingas asociacijas:

- *visžaliai medžiai* simbolizuoja nemirtingumą;
- *vaismedžiai* dažnai laikomi gyvybės medžiais;
- *miškai ar giraitės* – magiškos vietos, kur gausu paslaptingų ar svarbių įvykių;
- daugelyje kultūrų kalbama apie *gyvybės medį*, kuris yra pasaulio centras ir ašis. Šis medis sieja dangų ir žemę, nes iššaknijęs požemio pasaulyje, o šakomis siekia dangų – tai simbolizuoja tobulybės siekį.

Medžio motyvas Biblijoje. Gyvybės medis simbolizuoja mirties nugalėjimą (antkapių mene, ant portalų).

- Viešpaties kryžius ant altoriaus šv. Mišių liturgijoje yra naujasis gyvybės medis. Jau nuo pirmųjų krikščionybės amžių šv. Mišios buvo švenčiamos žvelgiant į kryžiaus atvaizdą, kaip į vienintelį Bažnyčios orientyrą kelionėje į rojus sodą, į amžinąjį gyvenimą.
- Rojus simbolis dažniausiai vaizduojamas palmės ar alyvmedžio pavidalu.
- Pažinimo medis. Pasak Senojo Testamento, pažinimo medis, pagundos simbolis, auga rojuje ir veda *gėrio ir blogio* pažinimo vaisius. Adomas, nusileidęs Ievos įkalbinėjimams

ir atsikandęs obuolio, pažeidžia Dievo valią – tai reiškia nekaltumo praradimą ir nuopuolį.

- „Suvalgyti pažinimo medžio vaisių“ – reiškia sužinoti ką nors naujo ir svarbaus.
- *Kristus* kartais vaizduojamas nukryžiuotas ant *pažinimo* medžio Edeno sode – tai simbolizuoja jį kaip atpirkėją: pralietas dieviškas kraujas atneša žmonijai išganymą (Kristaus auka duoda tikinčiajam atpirkimo vaisių).

Adomo obuolys kilo iš Biblijos istorijos, pasakojančios, kaip Adomas Edeno soduose suvalgė gabalėlį obuolio, ir šis įstrigo jo gerklėje.

Abraomas ir Izaokas Biblijoje – tėvas ir sūnus. Dievas, norėdamas patikrinti Abraomo meilę jam, liepė paaukoti savo sūnų – sudeginti jį ant laužo. Abraomas, būdamas dievobaimingas ir visa širdimi trokšdamas įvykdyti Dievo valią, surišo savo sūnų ir jau buvo pasirengęs deginti, tačiau Dievas jį sustabdė ir tarė, kad visada jį laimins, nes šis vykdydamas jo paliepimus ir priesakus, negailėjo net savo vienintelio sūnaus.

Mozė. Biblija pasakoja, kad Mozė gimė Egipte, tačiau tuo metu faraonas buvo įsakęs išžudyti gimusius egiptiečių vergų izraelitų vaikus. Mozės motina kaip įmanydama slėpė savo vaiką tris mėnesius, bet toliau to daryti nebegalėjo. Ji meldėsi, kad Dievas išgelbėtų jos sūnų ir paliko pintinėje, Nilo upės nendrėse. Mozę surado faraono duktė, jį įsisūnijo ir užaugino. Jis vėliau pagarsėjo tuo, kad Dievo įkvėptas, išvedė savo (Izraelio) tautą iš Egipto nelaisvės. Nebuvo niekada Izraelyje tokio pranašo, kaip Mozė, su kuriuo Viešpats būtų pats kalbėjęs.

Išrinktoji Tauta – tai žydų tauta, Dievo tauta, kurią jis pasirinko, kad galėtų ją išgelbėti, o tauta jį garbintų ir mylėtų.

- Dievas padėjo izraelitams išeiti iš Egipto, leisdamas jiems pereiti per Raudonąją jūrą. Už tai jie garbina Viešpatį.
- Literatūroje: *Išrinktoji Tauta* – Palaiminta tauta.
- Literatūroje: *Išėjimas iš vergijos žemės* – Viltis.

Velykų Avinėlis. Dievas, bausdamas Egiptiečių tautą, nužudė jų pirmagimius, tačiau Mozei liepė visiems izraelitams papjauti avinėlį ir jo krauju ištepti savo namų staktas, kad Dievas pamatytų, kur jie gyvena, ir bausmė egiptiečiams juos aplenktų.

Pažadėtoji žemė (Palestina) Biblijoje – vieta, į kurią Dievas žadėjo nuvesti savo išrinktąją izraelitų tautą. Tai žemė, plūstanti pienu ir medumi. Žemė, į kurią Mozė vedė izraelitus per Sinajaus dykumą 40 metų.

- Pažadėtoji žemė – Biblijos rojaus pirmavaizdis arba prarastasis rojus.
- Kelionė per dykumą į Pažadėtąją žemę dažnai suvokiama kaip dvasinis žmogaus apsisvalymas ir prisikėlimas.

- Pažadėtoji žemė (žemė motinos simbolis) aprašyta kaip „pertekusi pieno ir medaus“; pienas yra pirmojo meilės lygmens – rūpesčio ir teigimo – simbolis. Medus simbolizuoja gyvenimo saldybę, meilę jam ir džiaugsmą dėl to, kad gyveni.

Dykuma religinėje literatūroje simbolizuoja sunkius, skausmingus gyvenimo kelionės aspektus.

- *Dykuma* – tai perėjimo, išbandymo vieta, kurioje Dievo ir piktosios dvasios buvimas labiausiai juntamas.
- Priešingai, *sodas* simbolizuoja kelionės tikslą, pilnatvę.
- Svarbiausią žmogaus, tautos ar visuomenės išvedimo į dykumą prasmę nusako Apreiškimo Jonui žodžiai: „Žinau tavo darbus, jog nesi nei šaltas, nei karštas. O, kad būtum arba šaltas, arba karštas! Bet kadangi esi drungnas ir nei karštas, nei šaltas, aš išspjasiu tave iš savo burnos.“ (Apr 3, 15–16)
- Dykumoje žmogus keičiasi, nes čia vyksta radikali požiūrių poliarizacija. Taigi jis arba gerėja, arba blogėja. Jis gali tapti nusikaltėliu, tačiau – ir šventuoju.

Klaidžiojimas dykumoje. Izraelitai, klaidžiodami dykumą, ne kartą murmėjo prieš Viešpatį, jam priekaištavo. Dievas, mėgindamas jų tikėjimo tvirtybę, trumpam leisdavo susidurti su sunkumais, ir jie tuoj pat imdavo abejoti Jo buvimu. Murmėjimas – tai nuodėmė. Viešpats niekada nesiunčia nepakeliamų išmėginimų.

- Literatūroje klaidžiojimas dykumoje – išbandymas.

Dešimt Dievo įsakymų (Dekalogas). Tai taisyklių, kurias, užrašytas ant dviejų akmeninių plokščių, pasak Biblijos, Dievas davė Mozei ant Sinajaus kalno, sąrašas.

- Literatūroje dekalogas (dešimt Dievo įsakymų) – *tobulumas ir išbaigtumas*.

Sandoros ženklas – Dievo palankumo ženklas.

Viešpats sakė Mozei: „Taip sakysi izraeliečiams: „Jūs patys matėte, kad aš kalbėjau su jumis iš dangaus. 23 Todėl nedirbsite kitų dievų iš sidabro, nei dievų iš aukso nedirbsite. 24 Tik aukurą iš žemių man padirbsi ir aukosi ant jo savo deginamąsias atnašas bei bendravimo atnašas, savo avis bei jaučius. Aš pas tave ateisiu ir tave palaiminsiu kiekvienoje vietoje, kur noriu, kad mano vardas būtų minimas.“

II. Naujojo Testamento bibliniai motyvai, įvaizdžiai

Jordanas – upė Artimuosiuose Rytuose, įtekanti į Negyvają jūrą.

- Jordano upėje Jonas Krikštytojas pakrikštijo Jėzų Kristų.
- Jonas Krikštytojas Jordano upėje krikštijo visus žydus, kurie išpažino nuodėmes ir atgailavo. Jis skelbė: „Aš jus krikštiju *vandeniui*, kad atsiverstumėte, bet po manęs ateis galingesnis už mane. [...] Jis krikštys jus *Šventąja Dvasia ir ugnimi*.“ (Mt 3,11)

Naujoji Sandora. Tapęs žmogumi ir savo gyvybe atpirkęs visos žmonijos kaltes, Jėzus sudarė Naująją Sandorą. Tai aprašyta visose sinoptinėse Evangelijose, Paskutinės Vakariinės epizode: Vakarieniaujant Jėzus, paėmęs taurę, sukalbėjo padėkos maldą ir davė jiems, tardamas: „Gerkite iš jos visi, nes tai yra mano kraujas, Sandoros kraujas, kuris už daugelį išliejamas nuodėmėms atleisti.“ (Mt 26, 27–28)

Vadinasi, švęsdami Eucharistiją ir dalyvaudami Jėzaus aukoje nekruvinu būdu, mes švenčiame Sandoros tarp Viešpaties ir jo žmonių atnaujinimą.

Erškėčių vainikas – skausmo ir patyčių simbolis krikščionybėje. Jį nupynė kareiviai ir uždėjo Jėzui Kristui ant galvos. Liepė jam nešti kryžių.

- Daugelyje kultūrų *dygliuoti erškėčiai* laikomi *sunkumų, kliūčių ir kančios* simboliu. Krikščionybės dailėje *erškėčio šaka, apsvyniojusi aplink kaukolę*, simbolizuoja *amžinas kančias pragare*. Senajame Testamente rašoma, kad, Abraomui pasiruošus paaukoti savo sūnų Izaoką, pasirodęs angelas jį sustabdė ir liepė paaukoti erškėčių krūme įstrigusį aviną. *Erškėčių krūmas* Biblijoje tapatinamas su *kryžiumi* ir *Kristaus erškėčių vainiku*. *Erškėčių vainikas* simbolizuoja *kančią ir pajuoką*, nes Kristui jis buvo uždėtas kaip karaliaus karūna.

Golgotos kalva (gr. *Golgotha*, hebr. *gulgolet* – kaukolė) – vieta netoli Jeruzalės, kur būdavo vykdomos mirties bausmės ir kur, pasak Naujojo Testamento, buvo nukryžiuotas Jėzus Kristus.

Apokalipsė – sąvoka, reiškianti paslapties, nežinomos didžiajai žmonijos daliai, atskleidimą privileijuotiems asmenims, dažniausiai per angelus.

Paskutinė Naujojo Testamento knyga, vadinama Apreiškimu Jonui. Manoma, kad ši dalis yra viena iš paskutiniųjų Naujojo Testamento dalių. Anksčiau tarp helenizuotų žydų apokalipsės sąvoka vartota apibūdinti raštams, kuriuose pranašišku ir parabolisku stiliumi aprašoma pasaulio pabaiga.

Velykos. Žydams Velykos buvo perėjimas iš Egipto į Pažadėtąją žemę, taip Kristaus Auka ir Prisikėlimas yra perėjimas iš nuodėmės į atpirkimą, iš mirties – į gyvenimą.

- *Perėjimas per Raudonąją jūrą*, nors patvirtindamas vandens dvigubos simbolinės – negatyvios ir pozityvios – vertės dviprasmiškumą, teikia ir kitus, su krikštu susijusius aspektus, kaip, pavyzdžiui, atsivertimo kelionė. Net rykštę, kuria Mozė išgavo vandenį, teikiantį gyvybę, Bažnyčios Tėvai susieja su kryžiaus medžiu. Be to, dar yra Jonos istorija, užimanti svarbią vietą krikščionybės ikonografijoje šio pranašo kelionės vaizdų motyvus galima pamatyti mozaikinėse Akvilėjos (Aquila) bazilikos grindyse .

- *Perėjimas per Raudonąją jūrą* simbolizuoja mūsų krikštą vandenyje (1 Kor 10:1), taigi galima numanyti, kad po krikšto mums taip pat padeda angelas ir veda mus per gyvenimo dykumą į Pažadėtąją žemę – Dievo Karalystę.

Naudota literatūra

- *Biblija*.
- Batchelor M., *Atsiverčiame Bibliją. Puikus pasaulinės Knygų Knygos įvadas*, Vilnius: Lietuvos Biblijos draugija, 1993.
- www.gerasklausimas.lt.
- „Sekmadienio Evangelija. Gyvybės medis“, www.delfi.lt/news/ringas/lit/article.php?id=21654052.
- „Vaizdingi posakiai“, <http://sites.google.com/site/egzaiegzai/vaizdingiposakiai>.
- „Senasis ir Naujasis Testamentai“, www.nemoku.lt/senasis-ir-naujasis-testamentai-konspektai-751o.htm/1.

Parengė mokytoja metodininkė Violeta Žižienė
Vilniaus Salomėjos Nėries gimnazija, Vilniaus „Minties“ gimnazija